

SOSYAL TARİH*

Çev. M. Asım YEDİYILDIZ**

Tarihi mutlaka bölümlere ayırmak gerekirse, sosyal tarihin, tarih disiplini alanında nispeten geç ortaya çıktığı kolayca görülecektir. İşçi sınıfı tarafından empoze edilen "sosyal problemin" keşfi, sosyoloji ve özellikle Durkheimci sosyolojinin gelişimi, insanlar ile değişimlerinin kiplikleri (modalités) arasındaki sosyal ilişkileri hakkında Marx'dan gelen sorgulama arzusu gibi fenomenlerdir: Geç karakterinin anlamayı temin ettiği olgular kadar sosyal tarih bu asrın dönemecinden önce araştırma alanında asla ilerlememiştir: Şu halde askerî ve diplomasi tarihi, dinî ve siyasî tarih, daha sonraları *Annales* (ESC) haline gelen *Annales d'histoire économique et sociale*'in 1929'da kurulması, harp öncesi ve sonrası Ernest Labrousse ve Marc Bloch'un mühim kitaplarının yayınlanması, 1965'de Saint Cloud'da yapılan kollokyumda Uluslararası tarihi ilimler kongresi tarafından 1955'de başlatılan çalışmalar, ellili-yetmişli yıllardaki gelişimini açıklamaktadır.

Halbuki, son yirmi yıldır teknolojik, siyasî ve kültürel olguların ağırlığı altında bir marjinalleşme hareketi başladı. Bu konuda medyatik dünyadaki gibi araştırmacılar bakımından hiç kimse François Furet'den daha kahince davranmadı: O, sosyal tarihin basit ve saf ölümünü ilan etmeye kadar gitmedi mi?

Bu sosyal tarihin ağırlığını kaybetmesi anlamına gelir, ancak bütünüyle kesin de değildir. 60'lı yılların başında doğan "sosyal hareketler tarihi" ve "sendikacılık tarihi" merkezleri gibi araştırma mahfilleri gibi kurumlar, *Sosyal hareket* (le Mouvement social) gibi dergiler, CNRS içinde yaklaşık on senedir devam eden milli (Beşeri bilimler merkezi) ve (Modern Çağdaş tarih Enstitüsü) uluslararası alanda çalışma hayatının incelenmesine kendisini adanmış ekiplerin oluşturulması, sadece sosyal tarihin canlılığını değil, kapasitelerini de yenilediğine tanıklık etmişlerdir.

* Bu, *L'histoire En France*, ed. La Découverte 1. Place Poul- Painlevé, adlı kitaptaki tarihçi Madeleine Rebérier tarafından kaleme alınan "L'Histoire sociale" başlıklı makalenin çevirisidir.

** Yrd. Doç. Dr.: U.Ü. İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

Bu kavramın daima çeşitli hakikatleri gizlediği bir gerçektir. Çoğu, uzun zamandır Sosyal tarih ile işçi tarihini karıştırmaktadır. İşçi hareketi üzerinde çalışan kimseye sosyal tarihçi denirdi: Eduard Dolléans'dan Georges Bourgin'e, Maurice Dommanget'den Jean Bruhat ve Jean Maitron'a kadar bir çoğu böyle tarihçilerdi. Ve *Dictionnaire biographique du Mouvement ouvrier Français* 'in babası, 1960'da, çevresinde topladığı genç tarihçiler ekibiyle birlikte *Le mouvement sociale*'i kurduğunda, menakıblardan hareketle sadece liderler ve sınıfsal kurumları değil, fakat aynı zamanda sessizlere söz vererek, kendisini bir tercihlili işçi tarihine adanmak istiyordu.

Bununla birlikte uzmanlar bakımından, yetişmiş halk değil, sosyal tarih ve *Fransız Devrimi'nin Sosyalist Tarihi* (Histoire Socialiste de la Révolution Française, 1900-1904) herhalükârda Jaures'den beri daha kolay anlaşılıyordu.

"Sosyal tarih, beşerî grupların muhtelif yapısal özelliklerini tahlil ve müşahede etmeye tahsis edilen iktisat tarihinin bir uzantısı" olarak görünüyordu. (Georges Lefebvre;1940). O, şehirlerinkine olduğu kadar kırsal dünyaya da ücretler hareketine, mülkiyet ve beşerî gruplar üzerindeki çeşitli sonuçlarına da bağlıydı. Ellili yıllarda gittikçe kesinliği arzu edilen bir ölçmeye, yani -tartmak, saymak, ölçmek-, işte bu üçlüye başvuruyordu. Çağdaş ve modern olarak adlandırılan tarih, Ernest Labrousse'nin çevresinde büyük bir arzuyla yer alıyordu: Sentez ve mukayeseye uygun departmantel bir çerçevede, Fransız Devrimi'nin öncesi ve sonrası sosyal tabakalaşmayı yeniden kurarak bütünüyle toplum stabilitesi ve gelişiminden sorumlu olmak: Bu tutkuyu hatırlamak, açık şantiyenin serbest iradecisini belirtmektir. "Le Var ve Loir et-Cher, Le Crédit Lyonnais ve Les mineurs de Carmaux" vb. büyük eserler doğmuştur bundan. Bununla birlikte, çoğunun ortaklıkları gittikçe artsa bile her biri, özel vasıtalarını ve husûsi problematiğini sevinçle takip ediyor ve hazırlıyordu. Sosyal tarihçiler tekrar reddedilmeksizin yeni sahillere doğru açılıyorlardı.

Bu bunalım sona ermemişse de -artmış mıdır?- 1989 sonunda bittiği söylenebilir. Sosyal tarih bugün her şeyden önce diğer bilimlerin yardımlarıyla bütünleşerek yenileniyor. O, özellikle sosyolojiden kavramlar ödünç alıyor: Pierre Bordieu tarafından uydurulan ezilen sınıflar kavramı, işçi sınıfıyla ilgili düşünceyi zenginleştirme ve modernize etme imkanı vermiştir. İş teşkilatı, endüstriyel ilişkiler ve çatışmalar yönetimi ile çalışma sosyolojisi katkıda bulunuyor. Söylemlerin tetkiki sosyolinguistikten ilhamla temsili yaklaşımını değiştirdi: ritüeller ve kültürel pratikler yaklaşımı son zamanlarda etnolojinin izini taşıyor. Siyaset bilimciler, sosyal tarihçilerin, organizasyon ve sosyal hareketler tipolojisini ve iktidar (güç) stratejilerini düşünmesini uygun görüyorlar; onlar çağrimsal hareketin birleştiren fonksiyonları ve nihayet devletin, bazılarının, Marx'ın dersinde iyi bilinmeyen, geniş bir şekilde otonom olduğuna inandığı sosyal

mekanizmalarıyla ilişkisindeki rolü ile ilgilenmesini telkin ediyorlar. Ekonomik tarih, marjlarımızda yer alan bu bölgelerin yararına imtiyazlı bir portresini mi kaybetti? Şüphesiz. Devrimin temel süreci olan iki yüzüncü yıl dönümünden söz ederken, yukarıda gösterildiği gibi, onun sırrı çıplak göz ile görülür hale gelmektedir. Gerçeklikler birleştirici arzu ile birlikte gerilemişlerdir: sonunda tarihi determinizmin sefaleti tartışılmakta ve artmaktadır.

Sosyal tarih hemen her yerde iş başındadır. Onun için bütün alanlar iyidir: teşebbüs olarak aile ve şehir; iş ve işsizlik olarak özel hayat; sınıflar veya etnik gruplar ve kültürler olarak cinsel ilişkiler. Bu dağılma, hatta patlama baskısı, toplam niceliksel kaynaklardan mülhem güvensizlik-veya en az güvenle- hayatın tarihlerine, şüphesiz özgünlüğüne, ama aynı zamanda günlük davranışlarına duyulan ilgi ile artar. Aynı zamanda tasvirlerin, hayalin ve sembolik pratiklerin dikkate alınması sosyal tarihi kültürel tarihe dönüştürüyor. O halde, Ernest Labrousse'nin bu ünlü kapisini sosyal tarihin sonunda kabul etmek gerekir mi?" Siz kendisi tarih olmayan bir tarihi mi tanıyorsunuz?

Bu, her şeyi tartıştıktan sonra belki kabul edilebilir? Fakat bununla birlikte... tamamen değil. Her şeyden önce, geniş anlamda anlaşılan çalışma dünyasının incelenmesinin sosyal tarihte koruduğu istisnai yeri nedeniyle: maddî ve entellektüel iş, çiftçiler ve bütün grupların ücretleri, aynı şekilde henüz bilinmeyen eski ve yeni liberal meslekler, emekliler ve Ancienne Rejimin dilencilerinden bugünün yeni fakirlerine uzanan bu sosyal marj belki kabul görür. Sonra, eğer sosyal, her tarafta mevcut olduğunu, kültürel olarak politikayı beslediğini, mesela henüz keşfedilmiş boyutlara göre devlet ile ilgilendiğini ileri sürebiliyorsa, bu, hakikaten tarihi araştırmanın diğer branşları tarafından işgal edilmiş bütün alanlarla ilgilenmesinden kaynaklanmaktadır. O sorgulama tiplerinden, yaklaşım şekillerinden daha az bugün alanı ve tutkusu ile tanımlanır. Teknikler ve dinler, bilimler ve sanatlar, ideolojiler ve politika sosyal tarihe muhtaçtır. Ve sosyal tarih bunlarla ilgilenir.

BİBLİYOGRAFYA

L'Histoire: sources et méthodes, colloque de L'ENS de Saint-Cloud, 1965, PUF, Paris, 1967.

Faire de L'histoire, tome I: nouveaux problèmes (sous la direction de Jacques le GOFF et Pierre NORA), Gallimard, Paris, 1974.

"Numéro 100", *le Mouvement social*, juillet-septembre 1977.

"A la mémoire d'Ernest Labrousse", *Annales historiques de la Révolution française*, avril-juin 1989.

Annales (ESC), novembre-décembre, 1989, numéro spécial,

"*Histoire et sciences sociales. Un tournant critique?*" nov.-déc, 1989.